NOVICE
kmetijskih, obertnijskih in narodskih rečí.

Novíce izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI. V saboto 23. aprila 1853. *List 33.*

Al je res dobro, globoko orati?

Globoko orati je zlato vodílo za vsacega kmetovavca, in vendar si je že več kmetij z globokim oranjem za več let pridelke zmanjšalo, in kjer globoko oranje ni v navadi, se posmehujejo ljudje takemu, ki jim gá priporoča.

Kako je nek to? Kako je mogoče, da po vsem svetu poterjeno globoko oranje zamore včasih prav slabo biti?

Res je taka! Al kdo je tega kriv? Napčno ravnanje: je moj odgovor. Narboljši reč se izide slabo, ako se ne opravlja umno. Znana mi je velika kmetija, kjer so prej pol čevlja globoko orali, po tem pa v enem hipu za čevelj globoko; kaj se je zgodilo? Za več let so njive pokvarili. En drug kmetovavec mi je znan, ki je le gnoj globoko podoral, pognojil je njivo 10 pavcov globoko zorano, z ravno tolikšnim gnojem, kakor poprej, ko jo je le za 4 pavce globoko izoral; za en vagan posetve je namreč navozil 6 voz gnoja na njivo, in ker se je o pričakovanem pridelku goljufal, se je vernul spet k plitvemu oranju, rekoč: „lažnjivi so vsi sveti, ki priporočajo globoko orati kmetu.“

Vidil sim gnoj podorati in mertvo terdo ilovco na dan izorati, ki se je sterdila na zraku kakor kamen. Te njive so bile pozneje z brano prevlečene, še enkrat preorane in berž potem z ozimino obsejane. Ozimina rèž je pa bila redka in slaba, pridelk majhin; lastnik je rekel: „globoko orati je le tam dobro, ker je močirna zemlja pod brazdo“.

Več tacega bi zamogel še povedati, kar vse spričuje, kako krivične so take misli, in da v tistih okolišinah ni bilo ne sledú umnega kmetovanja; kmetovavcem globoko oravšim ni bilo mar za lastnost zemlje pod brazdo ali spodnjo mertvo zemljo, in tudi ne za sad ali žito, ki so ga v pervo sadili ali sejali na globokeji izorano njivo.

In od tod, prijatli moji, izvirajo vse tiste skušnje, pri kterih se globoko oranje ni po sreči izšlo.

O tem pa so tudi bukve, ki razlagajo nauk kmetijstva, večidel same veliko krive; vse hvalijo in priporočajo globoke razore, — kako pa se pri tem ravnati, tega ne razločujejo natanjko. Kakošno reč pa le samo hvaliti in priporočati, in ne povedati: kako se ima storiti, je nevarno, in pripravi dostikrat nar boljši reč v slabo ime.

Po svojih in mnozih druzih skušnjah hočem jez to reč do dobrega razjasniti.

Narprej povém, kar vsak zapopade, da brazda pol čevlja globoka za dobro rast kakoršnega koli sadú gotovo manj gnoja potrebuje, kakor brazda cel čevelj globoka, zlasti, kadar je spodnja zemlja še zgol puhlica. Če tedaj na pol čevlja globoke razore se, postavim, za en vagan posetve 8 voz gnoja potrebuje, se ga bo izzačetka za še enkrat tako globoko oranje še enkrat toliko potrebovalo.

Žita, kakor sploh vse bilčje, imajo tanjke, nježne koreninice, — da se dobro sponašajo, jim je dobro premešane, enakomerno močne, dobro obdelane zemlje potreba.

Ko se pervikrat globoko orje, pride veliko mertve persti na dan, ktera se pervo leto premalo z gnojem in živo perstjo zmeša; lahko je tedaj zapopasti, da pri setvi veliko semena na mertvo zemljo pade, ki tukaj v nič pride.

Druga pa je s takimi sadeži, ki imajo korenike in se okopujejo, kakor krompír, repa, turšica itd. Ti sadeži razprostirajo krepko svoje koreníne na vse strani, in čeravno je tudi njim pridnega obdelovanja potreba, prestanejo vendar veliko lože vsaktero globokeji oranje. Naj si tedaj kmetovavci sledeče važne regelce dobro zapomnijo. kdor je svojo njivo globokeji izoral, naj sadí izpervega le take sadeže na njo, kteri se okopujejo. Z okopovanjem se potem zemlja zrahljá, bolje zraka in mokrote navdá, in še bolje pomeša o novem oranju na jesen. Taka njiva je potem za vsako žito popolnoma pripravna, in vsak, ki bo tako storil, se bo prepričal, velike velike dobrote globokega oranja.

Pa tudi na zemljo pod brazdo, ali spodnjo zemljo (Untergrund) je pri tem gledati. Je podbrazdina ilovnata, lapornata (soldanasta), ilovnato-pešena, ni varno, berž pervikrat za čevelj globoko orati. Pri taki zemlji je bolje pervikrat le tako globoko orati, da se ni škode na pridelku bati; drugo leto se gré spet globokeji, da se mertvica tako počasi zraka, mokrote in gnoja navdaja, in kakor zemlja verh brazde rodovitna postane.

Naj bi se tedaj vsi kmetovavci poprijeli kolikor moč globokega oranja, pa le po ti poti, kakor smo jo tukaj jim naznanili. Hvalo nam bojo vedili.

Kakor je z globokim oranjem, tako je z mnogimi druzimi kmetijskimi rečmi. Čeravno same po sebi dobre in koristne, jih pripravi nespametno in napčno ravnanje ob dobro imé, in tako je marsiktero novo znajdbo, marsiktero dobro orodje že poderla okornost ali neumnost gospodarja ali poslov, kterim v roke pride. Globoko oranje ni scer nova reč, ampak toliko stara, kakor je umno kmetovanje staro, vendar napčno ravnanje je zadržek, da ni sploh po svoji vrednosti spoznano.

F. W. Janič, velike kmetije vodja.
(Iz »tydennika«.)

Starozgodovinski pomenki.

INVICTO. DEO. CHARTO. NEVIOD. SVMM.

(Videm pri Savi na steni starega farovža.)

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

Kakor je Svetovit na čêlu slavjanskih svetlih — dobrih bogov stal, in vse znamenja starega solnčnega Boga posebno parzičkega Ormuzda [1]) in indičkega Surja, kteri je tudi priime Mitra imel, na sebi nosil, tako je slavensko basnoslovje tudi imelo enega nar višjega Boga tème — hudega — zlega, to je protivnika luči — svetlobe. Parzianci so temu božanstvu pravili: Agromaynius, to je, zli — hudi duh, iz ktere besede je pozneje Ahriman nastalo. Imena slavjanskega nar višjega boga tème so bile: Vrag, der Verwüster, der Hasser, der Feind; Houdak, kar v severnoslavjanskih narečjih pomeni: der Arme (po nemško), povero diavolo (po taliansko); Hudič, kar v jugoslavenskem narečju pomeni „zlo“, das Böse, in pa Črt, Čart, Černobog, der schwarze Gott [2]). Kakor iz besede „vrag“ je postalo sovražiti, hassen, tako iz „čert“ čertiti, kar ednako pomeni. Al izvirni pomén besede „vrag“ je vraziti, verderben, verwüsten, in besede „čert“, černi, der Schwarze, der Finstere.

V sanskritu se najde beseda Uraga, kar pomeni gada, kačo, od besede „ura“, prsi, vamp, in glagola „ga“ iti, od tod uraga pectore iens, prsohod, vampolez. Lastna imena slovenska Urak, Uranker itd. še kažejo na sanskritsko koreniko.

Vsi stari narodi so si pod obrazom gada ali kače hudega duha predstavljali, od tod pravijo Indianci peklu: „Uragasthana“, to je, Vragov stan. *(Glej Majer, Myth. II. pag. 175).* Hudi duhi so se veleli pri Indiancih tudi Rakšasas, in na Štajarskem še je dosti rodovin z imenom Rakša, in tudi u ustah naroda še je ostala psovka: Ti rakša! Nar bolje običajno imé za hudega duha pa je bilo Črt, po noričko in panonsko slovensko Čart, ker so „*r*“ pred gluhem „*e*“ na večin dobrovačkih pisateljev kot „*ar*“ izgovarjali, kteri način izgovarjanja je še pri Slovencih na štajerskem Pohorju dandanašnji se ohranil, — in pa Černobog [3]).

V parzičkem jeziku se veli „dscherd“ *(Wiener Jahrb. der Liter. 50. Bd. Anzeig. Blatt 19. in 51. Bd. pag. 16)* toliko kot černi. Da se v slavjanskem bogoslovju tudi parzički živli najdejo, smo že opomenili. Tudi smo vidili, da se na rimskih kamnih celò imena po Ahrimanu vzete najdejo. Symbol Ahrimanov je bil kačji drak, in tudi parzički Dewi (djavoli) se najdejo pod živalskimi podobami kač, volkov, muh *(Creuzer Symb. I. pag. 223.)* Tudi na obotritskih starinah *(Massius fig. 34. §. 220.)* se najde kačji drak, kteri na eni strani ima napis Cernitra, na drugi pa Cica, od tod Cernitraccia, der schwarze Drache, ali pa, če se „tracica“ ima izpeljati iz besede trapiti, der schwarze Quäler. Na enem rimskem kamnu najdenem v Rogatcu se najde vrezan takošni kačji drak. Mi bomo svoji knjigi podobo priložili, do tistih dôb pa zna vsaki dvomljivi čitatelj ga v Muharovi dogodovščini Štajarske I. zvezek med obrazi pod besedo „Rohitsch“ pogledati.

[1]) Ali ni mesto Ormuž na Štajerskem svojega iména dobilo po solnčnem bogu Ormuzdu? Bližnji Kuradov hum se tudi veli sveta gora. Imé Ormuž najdemo tudi v indičkem otoku Ormuz.

[2]) Hanuš Wiss. d. slav. Myth. stran 183.

[3]) »Habebant enim Slavi Deos multos« — »scilicet Sternoboh (to je Černobog), quem appellabant nigrum Deum, cui adversam fortunam adscribebant«, piše pisatelj bukev: Compilatio chronologica a Carolo Magno ad annum 1410 II. Fol. 66.

Staroslovensko imé za Černobogovega kačjega draka je bilo „Sán“ *(Wacerad mater verborum, časopis česk. Museum 1827 stran 73 itd.)* in po tem Sánu so stari Slovenci imena davali svojim otrokom, zato na rimskih kamnih toliko lastnih imén Saanus, Saanius, Draconia itd. *(Muhar Gesch. der Steierm. I. pag. 393 416.)*

Tudi pod podobo psa, leva in volka so si stari Slovenci predstavljali Črta *(glej Massius de Diis obot. fig. 17. §. 176, fig. 44. §. 283)* kakor tudi pod podobo kozla; zato še današnji dan preklinjanje: „Idi h kozlu!“ toliko pomeni kot „Idi k vragu“.

Lehko zdaj starinoslovec zapopade: zakaj da se toliko psov na rimskih kamnih v Noriku in Panonii najde. Vsi ti psi so „ex voto“ v čast černemu Bogu Čartu napravljeni. Tudi lastna imena COVINERTVS *(Ankershofen Handbuch d. Geschichte Kärnth. V. 637.)* CONDOLVS *(Ankershofen l. c. pag. V. 573.)* kažejo na pobožno častenje Čarta pri starih Slovencih. Beseda „kovin“, kobin, pomeni v staroslovenskim toliko kot ert, hert, der Windspiel. V ruskem jeziku še se lepo najde pod imenom „kobil“, der Rüde, chien garde *(glej Slov. rusk. Akad. pod besedo „kobil“).* Pa tudi kondol se je velil pri starih Slovencih ert, in ta beseda še se najde v polskem jeziku. *(Glej Linde, Slow. pol. sub. voce »kadel«.)* Ni treba opomeniti, da še se rodovine Hertič, Kobin, Kondolin, Kandolin najdejo po Krajnskem, Štajerskem, Horvatskem in Českem.

(Konec sledí.)

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Gradca. (Konec.) Baron Mandel, predstojnik Štaj. gojzdnarske družbe, je naznanil, da to družtvo sedaj 138 družbenikov šteje. V poslednjem zboru te družbe je gosp. dr. Hlubek važno reč sprožil: naj bi se za vse kronovíne, ktere so zedinjene v gojzdnarskem družtvu planinskih dežel, napravila velika gojzdnarska učilnica (Forstakademie); sklenilo se je: zaslišati poprej misli dotičnih gojzdnarskih družb in pa deržavnega gojzd. družtva.

Gosp. Schabatz, ki je bil lani v zbor čbelarske družbe v Arnstadt na Nemško poslan, je razložil zboru ondašnje pomenke in pokazal nov panj, ki je bil v tistem zboru priporočan. Gosp. A. Jaut je potem nasvetoval: naj bi se tudi na Štajarskem osnovala družba za čbelarstvo; svetli gospod vojvoda pa so menili, da je zadosti, ako se pri glavnem odboru kmetijske družbe le en poseben odbor za čbelarske rečí vstanoví, ki stopi v zavezo z vsimi čbelarji Štajarskega; — zbor je enoglasno poterdil g. nadvojvodovo mnenje.

V zadevah Graške asekuracije zoper škodo ognja je poročnik Mariborške podružnice grof Vilhelm Attems v imenu svoje podružnice naprosil: naj bi se k cenitvi pohištev zaupljivi možje jemali, ker se je v Mariborški okolici že večkrat primerilo, da je prav slaba kajža sila visoko cenjena bila, ko je gospodar se asekurirati dal, — in kmalo po tem je bajta pogorela; se vé, da na tako goljufno vižo se nar bolje spečá slaba kajža!

Gosp. dr. Hlubek je naznanil, da poslednje dvé leti se je na Štajarskem 2000 oralov senožet v dober stan pripravilo s tem, da so po inženirju Schmidt-u bile močirne na suho djane, prepuste suhe pa umetno močene. Gosp. Schmidt je popisal, kaj je letos v Belgii zastran drênaže vidil in skusil, kjer je že 22 fabrik, ktere žgó podzemeljske cevi za drênažo, in kjer vlada na vso moč to novo, toliko koristno obdelovanje zemljiš podpira.

Družba je 20 Brabantskih in 20 škocijskih bran (za teško in lahko zemljo, za široke in ozke ogone)

in pa 40 Cugmajerjevih plugov (enojnih in dvojnih) narediti dala, ki jih je razdelila po podružnicah.

Na predlog: al se udje kmetijske družbe zamorejo primorati k prejemanju družbinega kmetijskega časnika (Wochenblatt) ali ne? so se začeli živi pomenki. Večina podružnih namestnikov je rekla, da, — nekteri pa so menili, da se to zamore le od novo pristopivših udov terjati. Gosp. nadvojvoda so modro rekli: „kako pa tisti, ki „Wochenblatt“ brati ne znajo?“ Gosp. Hoepfner (gotovo le z ozirom na nemški del Štajerskega, ker marsikdo zna koristen ud družbe biti čeravno nemškega ne ume) je odgovoril na to: „Od tacih družbenikov, ki brati ne znajo, ni tako nič pričakovati“, — in grof Kotulinski je pristavil: „naj jim pa list njih otroci beró“. Drugi so rekli: „kdor noče časnika proti plačilu jemati, naj pa plača 2 fl. v družbino kaso, ker vendar vsak ud mora s čim naznanovati, da je ud; komur se 2 fl. smilita za občnokoristne namene, od tacega se ne more na nobeno stran kaj prida nadjati; tak naj nikar družbe ud ne bo. Po dolzih pomenkih so nasvetovali svetli gosp. nadvojvoda sledeče: 1) vsak nov družbenik je zavezan ali se na časnik naročiti, ali pa nar manj 2 fl. za letno plačilo odrajtovati; 2) starejši družbeniki naj se naročujejo na časnik ali pa naj na leto nar manj 30 kr. plačujejo; 3) podružnice naj se posvetjejo o tem, in v prihodnjem zboru naj naznanijo svoje nasvete. Zbor je enoglasno poterdil gosp. nadvojvodove predloge.

Gosp. vitez Acula je naznanil, da se tkavskega gladeža (Weberkarden) na Štajarskem sedaj pridela čez 7 milionov glavíc, in da sta si tergovca Suiss in Franc Rotsch posebne zasluge o pridelovanju tega koristnega osata pridobila, od kterega je gosp. Hlubek mnogo francoskega semena zboru razdelil, ki mu ga je g. Rotsch izročil.

O hmeljoreji je gosp. dr. Hlubek naznanil, da se ga na 130 oralih hlizo 800 centov na leto prideluje.

Svetli nadvojvoda so častne družbine medalje podelili za kmetijsko družbo mnogo zasluženim gospodom: Ig. Dessauer-u, Jožef Hoepfner-u, Janez Manker-ju, žl. Bonazza-tu, in Jož. Sautner-u. Izmed sadjorejcev so bili s srebernimi svetinjami počasteni gospodje: Jak. Walkner, Jož. Wrumen in Krajnc. V prihodnjem zboru bojo s to svetinjo počasteni gospodje Bern. Büttel, Andrej Frischenschläger in Jožef Deršič.

Mnogi poslanci podružnic so naznanili kmetijske skušnje.

Gosp. grofu Fr. Wurmbrand-u, ki je že skoz 34 let nevtrudljivo priden predstojnik podružnice, je zbor enoglasno sporočil zahvalno pismo.

Po zboru so se snidili družbiniki h kosilu, kterega so tudi ljudomili nadvojvoda s svojo nazočnostjo počastili.

(Iz dopisa gosp. gub. svetovavca Wagner-a, namestnika krajnske km. družbe pri tem zboru.)

Iz Brašlovč na Štajarskem 19. t. m. smo prejeli od prečastitega gosp. tehanta Stojana sledeči dopis, kterega vsega bravcem „Novíc“ s ponovljeno prošnjo naznanimo: naj bi miloserčni ljudjé po vsih slovenskih okrajnah hiteli revežem na pomoč. Dopis je sledečega zapopadka:

„Naša revšina je zdaj po vsih okrajnah našega cesarstva znana; dobrotljivi dopisatelji v „Novice, „Daníco“ in „Graški časnik“ so jo v široki svet oznanili. Res nas je prišteti večim revežem; 20 hiš in 51 drujega poslopja, vse žito, vsa klaja, veči del obleke, orodja je v prah in pepél spremenjeno! Škoda se je zrajtala na 50.236 goldinarjev v srebru, in gospod komisar Smole, ki so se z pogorelci toliko prijazno pečali ter jih tolažili, tudi oklice v pomoč soseskam tù okolj hitro razpisali, so terdili, da se je od perseženih mož pred prenisko kot previsoko cenila, ker so silno vestno ravnali, in raji manj kot več izrekali. Kar je še huje, je to, da vreme ni pripustilo, golo zidovje za silo vsaj z dilami pokriti. Pervi dan vsi splašeni pogorelci niso vedili, kam se djati, kam oberniti; drugo jutro pa so prazni obodi, kjer so še ostali, s snegom nasuti ali zasuti bili. Dosihmal je še malo dnevov bilo, v kterih bi se bilo kaj storiti dalo, in tako se le redko kje kaka groblja z deskami pokrita vidi. Kar je bilo pa lesenega, je do tal pogorelo, le ogorkov leží tam pa tam kak kup.

Je pa naša nesreča silno velika in vse veči, kakor je bila po časopisih oznanjena, je spet toliko tolažljivega in ganljivega, kar nam milo previdnost Božjo očitno kaže. Vedili smo sicer, kak mehko in milo je serce naših sosedov: pa viditi hitro zaporedama toliko prelepih izgledov djanske ljubezni, je vsakega, ki je bil priča, do solz ganilo. Da si tudi okolj 100 oseb po strašnem požaru ni imelo grizleja v usta djati, mnogi tudi krajcarja ne, si kaj kupiti, še vender nobeden do zdaj ni glada skusil. Kmalo v petek juter so vozili dobrotniki iz bližnjih vasí potrebnega živeža za ljudí, klaje za živino, ki so jo sosedje v svoje hleve prevzeli. Sosedje, ki niso pogoreli, so si radí hiše napolnili z ubogimi pogorelci, in jih k svoji mizi vzeli; posebno gospod žl. Klein, ki so poverh še vsakemu mernik žita poklonili, in sto velikih drevés za nove stavbe darovali, razun velikih dobrot tem sirotam skazanih. V petek in saboto se je iz domačih sosesk: Malih Brašlovč, Presarji, Orle vasi, Kamenč, dalej iz Vranske fare in Gomilske toliko žita, krompirja, fižola, zabele navozilo, da so v nedeljo popoldne že vsi bili precej dobro obdarovani. Celò iz Celja so prečastiti gospod opat kmalo žita, eno celo posteljo, 20 goldinarjev in pa lepo tolažljivi list poslali. V nedeljo so dobri farmani tudi lep denar za svoje sosede darovali, ki je bil hitro med narpotrebniši razdeljen. Pridni sosedje iz Mozirja, Vranske, Šent-Pavla, iz Preboljske fabrike so hitro z gasivnicami prihiteli, in s pomočjo naših pridnih žandarjev, mnogih razumnih in pogumnih farmanov z Božjo pomočjo vbranili, da ni ogenj celega terga požerl, sosebno pa, da naša lepa cerkev z vsim duhovskim poslopjem kar nič ni poškodovana. In tako so pobite serca kmalo v petek in potem v nedeljo obilno tolažbo našle v hiši Božji. Pri vsaki hiši, kjer ni vse pogorelo, ali kjer se je ogenj vstavil, imajo v hvaležnem spominu kakega pogumnega brambovca, ki pravijo, da ga do smerti pozabili ne bojo. Meni samemu je Bog ta strah prizanesel, ker nisim tisti dan doma bil, in le pišem od strašne ure, kar sim zvedel. Pri Lihtenekerju so žandarji Povoden, Přerovski in Rošker s pomočjo pridnih pomočnikov vbranili, da ni ogenj naprej divjal. Korporal John še z enim naših žandarjev sta pozneje domú prišla, in z žandarji iz Vranskega in Celja tudi dobra pomočnika v strašni sili bila. Na desni strani je Sternadov Florjan Kosarjevo hišo otel, in ognju dalji pot proti cerkvi vstavil, dasiravno je zadej poslopje noter do cerkvenega ozidja prigorelo in pogorelo, in Brišnikovo hišo požerlo, ktero sama cesta od kaplanije, in visoko ozidje od cerkve loči. Bog Vam plačaj vsim, ki ste nas veče nesreče oteli; — preveliko bi bilo prostora treba, vse Vaše imena popisati, vender posebno zahvalo vzemite gospodje: Lipold, župan Mozirski, Zadnik, župan Šent-Pavelski, Šantl, posestnik na Vranskem, Švab, usnjarski mojster v Šent-Pavlu.

(Konec sledi.)

Iz Zaplane 15. aprila. Ravno smo se že tudi pri nas nadjali in veselili, de bo dolge gerde zime že vender kraj, ker 13. t. m. je že tudi v senčnih straneh zemlja nekoliko svoje rebra kazati začela; al naenkrat se je nebo zagrizlo in jelo je popoldne kosmato snežiti,

kar se je celih 30 ur skorej neprenehama godilo, in nam več ko 2 čevlja in 10 palcev debel sneg nasulo! Kjer ga je pa drugi dan še sapa nametla, ga je še čez sežnj.

Hembrano jo je vremenski prerok iz Jolsve zadel, ne kmalo kteri tako! Po naših hribih, in menim, de tudi po druzih, so ozimine že v veliki nevarnosti, ker jih sneg le predolgo že pokriva; še celò motovilcu, ki je vender terdnejši, ko so žita, je tukaj že perjiče pognjilo, de je bil pred le tem novim snegam le okoli serca še zelen. Tudi za sadje, posebno po hribih, bo nevarnost velika, ker toliko sila snega po visocih gorah gotovo ne bo kmalo skopnela, in bo delj časa nočí hladilo. Celò pri nas v hribih so še v snegu stoječe hrušove drevesa svoje cveteče popje že tako močno napele (ker čas je prišel in solnce ima že tudi svojo moč), de se zna zgoditi, de prigodnih hrušek še cvetja vidili ne bomo, če pričijoči sneg terdo zmerzne.

Kar je gospod Križnogorski v „Novícah“ od malnarjev govoril, je pač res gola resnica in bolj imenitna in važna reč, kakor se morde marsikakimu mestnjanu zdí. Ja skorej, de bi dandanašnji smeli malnarje sploh imenovati, kakor so nekdaj colnarje imenovali, in še zdej se stari pregovor poterduje: „de malnar bo zadnji lakote umerl“; vendar ne smem rêči, de so čisto vsi krivični, kakor so bili tudi med colnarji še nekteri spošteni, pa grozno redki so, ker priložnost rada tatú dela, v kteri se malnar zmirej znajde, in vest se mu rada, kakor njegov klobuk, v mlinu zapraší. Tudi jez sim že več kotov dežele omedel, in skorej povsod se je slišala tožba, de malnarji delajo, kakor je gospod Križnogorski govoril. Nikjer malnar ne pozabi svoje mérice od melje vzeti; merico pa si marsikteri malnarji po svoji misli in volji napravijo, ker nikjer, kodar sim hodil, nisim vidil ne slišal, de bi se bila kdaj kaka gosposka za to reč kaj pečala; zatorej nekteri malnarji delajo po stari navadi, nekteri pa po svoji volji. Pa če bi tudi malnar pravično merico jemal, je vendar dostikrat še druga nadloga, namreč de ima marsikteri malnar piškavo družino, otroke ali pôsle, kteri skrivej v mlinu na ptuje rečí roké stegujejo in jih na skrivnim za-se prodajajo, ker mlinar premalo pazi; včasih mlinar po dnevi spí, ali kam gré — in mlin odpert pustí, pride kak ptuj človek z dolgo roko in zagrabi moke, ali kaše, ali ješprenja, in kdo ima zavoljo mlinarjeve nevnemernosti škodo, kakor le ubogi meljáj, ki je mogel žito drago plačati, ali vsaj s trudam pridelati! Meljáj (Mühlgast) je po Notrajnskim sploh v navadi, in mlinar mora tam svoje meljaje, ki od delječ v mlin prinesejo ali pripeljejo in melje čakajo, tudi ta čas prerediti, kar ondašnjim malnarjem posebno ob pomanjkanji vode dostikrat veliko sitnosti prizadeva, ker marsikteri meljáj mora po dva do tri dní čakati, de na versto pride, in mlinarju več pojé ali pri sadji škode storí, kakor je merica vredna; v takih okolišinah se tedej skorej po pravíci ni čuditi, če mlinar nekoliko globokejše seže. Mlinar bi mogel po pravíci za njemu izročenó meljo in za vsako storjeno škodo porok biti, kar pa do zdaj ni bilo sploh, zunej če se je vsa melja zgubila, ampak marsikteri siromak, če je mlinarju potožil, de melje preveč manjka, je mogel ošaben odgovor požreti: „če nočeš drugikrat prinesti, pa celo žito jej!“ Zatorej bi se zares nar ložej vsim mlinarskim krivícam v okom prišlo, če bi se po nasvetu gospod Križnogorskiga v vse mline z vso ojstrostjo vaga vpeljala (ktera je v nekterih mlinih že navadna), de bi vsak mlinar na vago meljo sprejemal, in odrajtoval, in če bi on mogel kake krati po ptujih rokah storjeno škodo poverniti, bi po tem gotovo bolje pazil, in čuval nad svojim mlinam. Tudi pod vago se bo še marsiktera krivíca zgodila, ker marsikterikrat bo kdo premokro moko nazaj dobil, kar bi se pa znalo spoznati in sleparja občutljivo počesati.

Gospod Križnogorski to reč priporoča soseskinim poglavarjem, — al jez dobro vém, de le ti sami ne bodo nič opravili, ampak ta reč je tako imenitna in važna in vredna, de jo slavno deželno poglavarstvo v roke vzame, de se z umnimi možmí posvetova, de malnarski zaslužik od melje določi in za vago tarifo postavi in za vso deželo postavo izda, po kteri se mora vsak malnar neogibljivo ravnati. Župan soseske pa naj bi pritožbe meljájev sprejemal, in če bi treba bilo, jih tudi sodníi oddajal. In ker ima ravno krajnska kmetijska družba blago nalogo, za povzdigo kmetijstva in za blagor kmetov sploh skerbeti, zatorej zaprosim njeno častito predstojništvo, če bi morde meni in gospod Križnogorskimu v rečenim še popolnama ne verjelo, de bi se še po drugih straneh dežele z opraševanjem obernilo zavoljo sprožene rečí, in po tem prošnjo slavnemu deželnimu poglavarstvu podalo iz rečeniga namena.

Plemelj.

Novičar iz mnogih krajev.

Nova postava zakonstva in postava za spodobniši praznovanje nedelj in svetkov se bode kmalo razglasila. — Dolgost vsih telegrafov v našem cesarstvu, ko bo Ogersko-Erdeljski dodelan, bo znesla skupej $661^{7}/_{10}$ milj. — Škofji zbor na Dunaji se bo pomenkoval tudi o zadevah katoličanov na Turškem. — Po razsodbi vikši sodnije se tudi stražniki in posebno žandarji štejejo v versto vradnikov (Beamte). — Vodji višjega bogoslovskega semeniša za dohtarje sv. pisma na Dunaji bojo prihodnjič profesorji bogoslovskih šol. — Silnim nadlogam kmetov v nekterih goratih krajih Galicie na pomoč priti, je izročilo vis. ministerstvo denarstva c. k. deželnemu poglavarstvu 60.000 fl. za razdelitev proti temu, da ima kot posojilo veljati, ki se ima poverniti. — Goveja kuga, ki je v Galicii od lanskega malega serpana pomorila 805 glav, je zdaj popolnoma potihnila. — Znani vremenski prerok iz Jolsve prerokuje do 12. majnika mokro in merzlo vreme. — Angleški poslanec Redcliffe je prišel 4. t. m. v Carigrad; Turki so ga sprejeli kot mesiasa; 6. pa je prišel francoski poslanec Delacour. Naj se zgodí, kar koli se hoče, na Turškem, toliko je gotovo, da že zdaj kristiani ne verjamejo več na moč turško, pa tudi Turki so že sami obupali. Nar novejši novíca iz Carigrada — al je gotova, se še ne vé — pripoveduje, da 12. t. m. je zlo vrelo v Carigradu; Turki so za orožje popadli, kristiani so zlo osupnjeni; vlada je armado in vojne barke postavila na važniši mesta; v Brusi so napadli Turki kristiane in jih 15 pomorili; Ruske barke so v Jemlek na pomoč hitele. — Še zmiraj je mizoples vsakdanja poskušnja, ki se zmiraj bolj poterduje, h kteri je zdej še ta nova prišla, da se tudi človek počasi okoli zasuče, ako več ljudí na herbet, rame in persi njegove mazinec ravno tako položí, kot na mizo. Znano je, da dosti nar važniših rečí je bilo le zgol po primerljeju (Zufall) znajdenih; tudi „možem znanstva“ še zlo skrita moč električna in magnetična se bo po tem čudovitem mizoplesu dokaj razjasnila. Še veliko rečí je na svetu, o kterih se sedanji „fiziki“ celò nič ne sanja!

Milodari za Brašlovčane.

Gosp. J. Poklukar, profesor v Ljubljani . .	3 gold.
V. N.	3 »

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*